

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Rozvoj výtvarné tvořivosti dětí mladšího školního věku v PVC
s využitím mezioborových přesahů (literatura)

Vedoucí práce: Mgr. Irena Kovářová

Autor práce: Veronika Machýčková
Studijní obor: Pedagogika volného času
Ročník: třetí

2009

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím literatury uvedené v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

18. dubna 2009

vlastnoruční podpis studentky

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Ireně Kovářové
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Děkuji také přátelům a rodině za
psychickou podporu a povzbuzení.

OBSAH

Rozvoj výtvarné tvořivosti dětí mladšího školního věku v PVČ

s využitím mezioborových přesahů.....	1
Obsah.....	4
Úvod.....	6
1. TVOŘIVOST (kreativita).....	8
1.1 Prvky tvořivosti.....	8
1.2 Úrovně tvořivosti.....	9
1.3 Tvořivý proces.....	10
1.4 Tvořivý produkt.....	11
1.5 Můžeme tvořivost rozvíjet?.....	11
1.6 Proč rozvíjet tvořivost?.....	12
1.7 Důležité faktory ovlivňující tvořivost.....	13
1.7.1 Sociální faktory.....	13
1.7.2 Psychologické faktory.....	15
1.7.3 Biologické faktory.....	15
1.8 Bariéry tvořivosti.....	15
1.9 Vývoj tvořivosti u dětí.....	17
1.10 Tvořivý učitel.....	17
1.11 Umělecký talent.....	18
1.12 Kreativita a inteligence.....	19
1.13 Metody a postupy rozvoje tvořivosti.....	20
1.13.1 Klasické metody.....	20
1.13.2 Aktivizující metody.....	20
1.13.3 Kombinované postupy.....	21
1.14 Co posiluje tvořivé vnímání a myšlení?.....	21
1.15 Hra a její důležitost.....	22
2. MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	23
2.1 Tělesný vývoj.....	23
2.2 Vývoj základních schopností a dovedností.....	23
2.3 Socializace a emoční vývoj.....	24

2.4 Hra.....	25
3. VÝTVARNÁ VÝCHOVA A KREATIVITA.....	26
3.1 Výtvarná výchova.....	26
3.2 Předpoklady pro úspěšnost žáka ve výtvarné výchově.....	27
3.3 Dětský výtvarný projev.....	28
3.4 Předmět dětského kreslení.....	28
3.5 Výtvarná výchova v mladším školním věku.....	28
3.6 Výtvarný projev v mladším školním věku.....	29
3.7 Zásady rozvíjení tvořivosti žáků ve výtvarné výchově.....	30
4. VOLNÝ ČAS.....	31
4.1 Výchova mimo vyučování.....	32
4.2 Výchova mimo vyučování a mladší školní věk.....	33
4.3 Výtvarné zájmové činnosti.....	33
4.4 Funkce zájmové činnosti v mladším školním věku.....	34
5. PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
5.1 Úvod.....	35
5.2 Výtvarně tvořivé činnosti.....	35
5.2.1 Jelen a jeho parohy.....	35
5.2.2 Městská myš a polní myš.....	36
5.2.3 Vlk a pes.....	36
5.2.4 O pávu, který si stěžoval bohyni.....	36
5.3 Reflexe.....	37
5.4 Výsledky činností.....	37
ZÁVĚR.....	39
Seznam literatury.....	41
Seznam příloh.....	43
Přílohy.....	44
Abstrakt.....	51
Abstract.....	52

ÚVOD

Tvořivost je vymezována jako schopnost produkce něčeho nového. Je důležitou součástí pro rozvoj osobnosti ve všech jejích složkách. Tvořivost je potřebná jak pro jednotlivce, tak pro celou společnost.

Zařízení volného času jsou instituce, ve kterých je možno zaměřit se právě na výchovu k tvořivosti v různých oblastech. Volnočasová zařízení pomáhají utvářet osobnost, podílejí se na socializaci jedince. Důležitou součástí volnočasové výchovy je také prevence. Vychovatelé mohou záměrně ovlivňovat tvořivost jedinců v rámci různých volnočasových aktivit, neboť tvořivost lze rozvíjet a posilovat.

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na děti mladšího školního věku. Toto období je ve výchově k tvořivosti zásadním. V literatuře se uvádí, že podcenění-li se možnosti k podpoře tvořivého potenciálu dítěte mladšího školního věku, mohou se vytvořit překážky pro další rozvoj tvořivé osobnosti.

Tvořivost je také neodlučitelnou součástí a potřebou ve výtvarné výchově. Výtvarná výchova má děti naučit nejen práci s výtvarnými prostředky a výtvarným technikám, ale také estetickému cítění, vnímání, je důležitou oblastí pro rozvoj sebevědomí, sebevyjadřování, komunikace, kooperace, rozvoj fantazie, představivosti apod.

Pro rozvoj tvořivosti je velmi důležitou věcí motivace. Děti by měly mít z práce radost, těšit se na ni. Při práci bychom měli respektovat individuální vlastnosti každého dítěte, přihlížet k věku, schopnostem, znalostem.

Rozvoj tvořivosti může být ovlivňován i negativně. Velmi často se objevují tzv. bariéry, brzdy tvořivosti. Mezi takovéto bariéry patří např. problémy ve vnímání, špatná identifikace problémů a jejich řešení, nepříznivé vlivy prostředí – postoje, předsudky, jednání podle ustálených postupů, emoce – strach, napětí, obavy, intelektuální bariéry. Mezi bariéry patří i typicky školské překážky jako jsou např. zákaz otázek, konformita se skupinou, orientace na úspěch, autoritářský režim, práce pod časovým tlakem apod.

Za téma své práce jsem si zvolila „Rozvoj výtvarné tvořivosti dětí mladšího školního věku.“ Výtvarnou výchovou se zabývám dlouhou dobu. Již od dětství mám k výtvarné výchově velmi kladný vztah, neboť jsem vyrůstala v blízkosti malíře – svého dědečka. Záměrně jsem si proto vybrala rozvoj výtvarné tvořivosti. Myslím si, že ve výtvarné výchově je k rozvoji tvořivosti nejvíce prostoru, příležitostí a možností.

Cílem mé práce je zdůraznit důležitost tvořivosti v životě a jejího rozvoje. Tvořivou činnost aplikuji i v praxi, kde kladu důraz na spontánní tvořivou dětskou výtvarnou činnost a prohloubení zájmu o literaturu u dětí. Zabývám se spojitostí výtvarné výchovy a tvořivosti, jejím využitím ve volném čase dětí.

V počátečních kapitolách práce vymezuje tvořivost a její důležitost v procesu výchovy. Popisuje prvky tvořivosti, její úrovně, proces a možnosti rozvoje tvořivosti. Dále se zabývá faktory, které ovlivňují tvořivost a její rozvoj. Poté rozebírá téma bariér tvořivosti, zvláště bariéry typické pro školské prostředí. Popisuje vývoj tvořivosti u dětí a zabývá se také tvořivostí pedagoga. Seznamuje s postupy a metodami rozvoje tvořivosti, spojitostí kreativity a inteligence, rozvojem tvořivého myšlení a vnímání. V rozvoji tvořivosti je velmi důležitá hra. Hra provází dítě ve všech vývojových obdobích, pomocí hry děti získávají zkušenosti, učí se z ní. I v dospělosti má hra svou roli. Výtvarná tvorba je ve své podstatě pro dítě také hrou, a dá se s ní velmi dobře pracovat.

V dalších kapitolách se práce zabývá výtvarnou výchovou, jejími cíli, předpoklady dětí pro výtvarnou činnost. Všímám si také zvláštností dětského výtvarného projevu a tím, zda a jak je možno prostřednictvím výtvarné výchovy tvořivě působit na děti.

Popisuji období mladšího školního věku, jeho zvláštnosti a výtvarný projev dětí mladšího školního věku.

V závěru práce se zabývám otázkou volného času, výchovy mimo vyučování. Uvádím možnosti výtvarných zájmových činností, jejich funkci a cíle.

1. TVOŘIVOST (KREATIVITA)

Tvořivý životní postoj je nám pomocníkem k vyrovnání se s proměňujícími se poměry, pomáhá nám nepřipustit si, aby nás ovládly. Výchova k tvořivosti (kreativitě) zprostředkovává vlastnosti a schopnosti, které každý z nás potřebuje, aby mohl odolávat nejistým situacím a změnám, dokázal je vědomě zvládat.

Kreativita je do určité míry vlastní každému člověku a má hodně dimenzí jako jsou např. otevřenost, flexibilita, chuť experimentovat, humor, hra atd. Je společným jmenovatelem procesů ve vědě, umění i v lidských vztazích. Může být podporována výchovou.¹

„Tvořivost představuje na prvním místě proces vzniku nového jevu, změnu něčeho, tendenci k sebeaktualizaci ve smyslu uplatnění vlastních nápadů, koncepcí, myšlenek apod.“²

Kreativitou se rozumí produkce originálních výtvorů vysoké kvality. Jiná pojetí kladou větší důraz na stav mysli tvořícího subjekt, než na výsledek procesu. Další pojetí ztotožňuje tvořivost se schopností řešit problémy.

Většinou se tvořivost vymezuje jako schopnost produkce něčeho nového, co dosud neexistovalo.

Tvořivý akt je složitý a mnohotvárný jev, zahrnuje fyzické, psychologické, kulturní, intelektové aspekty i zřetele týkající se životního prostředí.³

1.1 Prvky tvořivosti

Tvořivost je možno rozdělit na jednotlivé komponenty, tvořící její vnitřní skladbu. Jedná se zejména paměť, myšlení, představivost, fantazii, imaginaci a intuici. Dále svou úlohu mají zajisté také tvůrčí schopnosti, jako je senzitivita, flexibilita, fluence, originalita, elaborace a redefinice. Všechny složky jsou navzájem provázány, žádná nevystupuje izolovaně.

---

¹ Srov. LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. s. 9 – 10.

² MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 72

³ Srov. MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 72.

Paměť je při kreativitě nezastupitelná, protože vytváří pro tvořivou činnost prostor, v němž se odehrává každá psychická činnost, a fixují se v ní produkty činnosti člověka. Pro tvořivou činnost je velmi důležité, jakým způsobem si člověk informace do paměti ukládá.

Za nejdůležitější předpoklad tvořivosti se pokládá divergentní myšlení, i když i konvergentní myšlení je nezbytné, máme-li nalézt řešení určitého problému. Oba druhy myšlení plní důležitou funkci při realizaci tvořivého aktu.⁴

*„Pro kreativní aktivity mají zvláštní význam tři skupiny faktorů ovlivňující divergentní postupy, jsou to fluence, flexibilita a elaborace. **Fluence** (plynulost) znamená produkovat co nejvíce nápadů a návrhů, představ, způsobů řešení atd., což posiluje pravděpodobnost objevení optimální varianty výsledného produktu. **Flexibilita** (pružnost) představuje schopnost změny, přizpůsobivost, různorodost nápadů a návrhů, kritičnost – někdy se považuje za kritérium kvality tvořivého jednání. **Elaborace** (rozvinutí, upřesnění), je schopnost přesně formulovat myšlenky, pečlivě realizovat nápady, smysl pro detail, systém, návaznost.“⁵*

1.2 Úrovně tvořivosti

Maslow A. rozeznává 2 úrovně:

- 1) **Sebeaktualizující tvořivost** – každodenní tvořivost, odvozuje se přímo z osobnosti jedince a projevuje se nespécificky v běžných životních situacích. Pomáhá člověku procházet životem, udržovat si životní spokojenost.
- 2) **Talentová tvořivost** – vyšší úroveň, spojená s talentem v určité oblasti nebo činnosti.

Z vývojového hlediska je uváděno 5 vývojových úrovní tvořivosti:

- Expresivní – typická pro předškolní děti, projevuje se v kresbách a hrách. Charakteristická spontánností a volností.

---

⁴ Srov. MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 74-76.

⁵ MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 75-76.

- Produktivní – jedinec si osvojuje způsoby, techniky a výrazy pro své produkty, které porovnává s realitou.
- Objevovací – Podstatou tvořivé osobnosti je objev. Na bázi dosavadních vědomostí objevuje nové vztahy, situace.
- Inovační – postřehnutí a pochopení základních principů příčinně následkových vztahů problémových okruhů v určité oblasti činnosti. Na tomto základě člověk může realizovat změny, kterými inovuje a zdokonaluje něco, co už existuje.
- Emergenční (nejvyšší úroveň) – přestrukturování předcházejících vědomostí a poznatků, ke vzniku vědeckých teorií, směrů apod. Této úrovni dosahuje pouze málo lidí.

Z hlediska druhů produktů rozlišujeme:

Reprodukční tvořivost – důraz kladen na plánované dosahování identických produktů.

Produktivní tvořivost – vznik nových produktů, postupů, řešení.⁶

1.3 Tvořivý proces

„Tvořivý proces znamená takové postupné, vnitřně spojené a na sebe navazující změny, které vedou k výslednému novému produktu.“⁷

Probíhá ve všech sférách tvořivé činnosti. Využívá různých aktivit, vzájemně se podporujících a zesilujících. Každý tvořivý proces vyžaduje speciální činnosti, prostředky a metody. V každém procesu existují dvě základní třídy operací: tvorba řešení a hodnocení řešení.⁸

„Nejčastěji citovaným vymezením etap tvořivého procesu je členění Graham Wallase z roku 1926. Rozlišuje čtyři fáze tvořivého procesu:

---

⁶ Srov. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* s. 129-130.

⁷ MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků.* s. 77.

⁸ Srov. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* s. 132.

- *přípravná (preparační), kterou představuje celá předcházející příprava člověka (tedy i jeho výchova a vzdělávání) a všechny pokusy řešit problém;*
- *inkubační (latentní), v níž člověk vědomě neuvažuje o problému, v jeho mozku se však mohou realizovat nevědomé procesy, které mohou přispět k vyřešení problému;*
- *iluminační (inspirační), kdy se objevují myšlenky, nápady, vědomosti, jak vyřešit problém a řešení problému;*
- *ověřovací (verifikační), kdy probíhá vědomé hodnocení, zpřesňování, praktická realizace a ověření efektivity řešení problému.“⁹*

Jednotlivé fáze se podmiňují a prolínají navzájem, nejsou izolovány. Tvoří ucelený proces.

1.4 Tvořivý produkt

- Objektivní tvořivý produkt – má společenský význam, posouvá vývoj v dané oblasti dopředu (objev, vynález).
- Subjektivní tvořivý produkt – nemá společenský význam, nepřináší pokrok společnosti, ale má veliký význam pro vývoj osobnosti. Takovéto produkty z největší části vytvářejí děti a studenti při hře, řešení problémů, učení apod.¹⁰

1.5 Můžeme tvořivost rozvíjet?

Současné psychologické poznatky a výsledky výzkumů ukazují, že tvořivost podléhá vlivům prostředí, a to především cílevědomým výchovným cílům, a je tudíž možné ji rozvíjet.

„Ve většině psychologických experimentů bylo zjištěno, že tvořivost a zejména schopnost divergentního myšlení závisí na interakci mezi vrozenými faktory

---

⁹ LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* s. 132.

¹⁰ Srov. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* s. 135.

a charakteristikami prostředí, které mohou podporovat rozvoj tvořivosti. Především sociální faktory významnou měrou ovlivňují tvořivý výkon.“¹¹

*„Rozvíjení tvořivosti je zaměřeno na celou osobnost, na její nejrůznější aspekty.“*¹²

Předpokladem rozvoje tvořivosti je motivovat žáky. Děti by měly mít radost z pochopení učiva. Je také nutné respektovat přitom individuální vlohy každého jednotlivce.

Důležité je podněcovat u žáků produkování myšlenek, nápadů, kladení otázek. Aby žáci byli ochotni tvořivě riskovat při řešení úkolů a problémů, je nutné podporovat jejich samostatnost, kladné sebehodnocení a zodpovědnost, sebejistotu a sebevědomí.¹³

1.6 Proč rozvíjet tvořivost?

Tvořivost je subjektivně svobodný proces, jehož kořeny nacházíme v přirozené podstatě každého člověka. Lidská tvořivost se projevuje nejen v interakci člověka s prostředím (vytvářením produktů), ale i ve „vnitřním životě“ jedince (vytvářením představ a fantazijních obrazů), který dává životu hluboký smysl.

Tvořivost je vlastností, které by měla být věnována pozornost především ve školách, ale i v mimoškolní výchově.¹⁴

- Tvořivost dodává člověku hluboce subjektivní smysl života
- Pomáhá člověku úspěšněji zvládat životní překážky
- Je předpokladem pro tvorbu v rozličných oblastech a oborech a základem pro vynálezeckou činnost, která člověku usnadňuje život
- Předpokladem pro vytváření kulturních hodnot

---

¹¹ LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. s. 118.

¹² ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. s. 261.

¹³ Srov. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. s. 119.

¹⁴ Srov. NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí*. s. 15.

Je základním pilířem zábavy a humoru, plnohodnotné relaxace a obnovy duševních sil.¹⁵

1.7 Důležité faktory ovlivňující tvořivost

1.7.1 Sociální faktory

Rodina:

Rodina, jako prvotní prostředí ovlivňuje jedince nejvíce. Genetická výbava má jistě také svou zásluhu na tvořivosti dítěte, ovšem větší zásluhu mají určité faktory spojené s prostředím, jako jsou styly rodičovského vedení a atmosféra.

Důležitou věcí je zajisté smysl po humor. Z výzkumů autoři uvádějí, že rodiny tvořivých jedinců si např. dávají žertovná přízviska, kterým rozumějí pouze oni. Objevuje se žertování, legrace a hravost.

Dále také životní styl rodičů byl většinou neobvyklý. Příkladem jsou zřídka se objevující druhy povolání rodičů. Rodiče, intenzivně se věnující zájmům mimo zaměstnání. Ve velkém množství rodin děti zájmy rodičů sdílely.

Tvořivé děti prožijí v porovnání s ostatními více traumatických zážitků. Zážitky vzbuzující zármutek, zlobu nebo obojí, a které vážně narušují život dítěte. Někteří autoři se domnívají, že traumatický zážitek z dětství podněcuje kreativitu, což je velmi zajímavé.

Rodina je velmi důležitým činitelem, možná tím nejvlivnějším, z hlediska tvůrčích schopností.

Rodiče by měli dávat dětem najevo svou důvěru, důvěru v poctivost, respektovat svého potomka v jeho myšlenkách, pocitech, podporovat jeho zájmy a cíle, zajímat se o jeho zájmy. Kladu důležitost také na poskytování určité svobody dítěti. Myslím, že příliš autoritativní výchova dítě spíše brzdí, a někdy možná snižuje sebevědomí. Někdy však zase může dítě postrčit k záměrnému porušování pravidel a příkazů, ke vzdoru.

---

¹⁵ Srov. NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí*. s. 18.

Hlavním je, aby rodiče věnovali svým dětem dostatek pozornosti. Dnešní doba je udávaná hlavně spěchem, stresem a honem za skvělou kariérou, a proto se někdy stává, že na toto rodiče zapomínají.¹⁶

Škola:

Nepochybně děti ovlivňuje škola. Škola kreativitu spíše potlačuje.

„Většina dětí je přirozeně zvědavá a vyznačuje se značnou představivostí. Z výzkumu na Harvardské univerzitě tvrdí Gardner, že období od dvou do sedmi let je kritickou dobou pro uvolnění či zablokování tvořivosti a uměleckých schopností. Jakmile děti docházejí nějaký čas do školy, začne být většina z nich opatrnější a ztrácí své novátorství.“¹⁷

Dítě již nemá příliš možností se bezprostředně vyjádřit. Je ovlivňováno a usměrňováno. To vede většinou k redukci představivosti a originality dětí.

I když dnešní doba přeje inovacím ve školském prostředí a jinému přístupu k žákům, není tvořivost a originalita stoprocentně podporována. Dodnes ovšem žáci, kteří kladou originální a nečekané otázky autoritářskému učiteli, bývají označeni za původce rušivého chování, a někdy jsou i trestáni.

Ovšem nejen někteří učitelé mají na tomto omezování tvořivosti podíl. Jedinec je ovlivněn samozřejmě i třídou – spolužáky. Většina dětí se bojí vybočovat z davu, být individualitou. Důvodem může být posměch spolužáků, neboť většina lidí, se „zvláštních či neobyčejných“ jedinců spíše straní.

I učitelé však spadají pod školský systém a tudíž původ potlačování kreativity může být i v něm. Někteří učitelé se mohou snažit o nové projekty, nápady, narazí ovšem na odpor svých ředitelů nebo profesorského sboru. Jejich snaha je tak utlumena.¹⁸

---

¹⁶ Srov. DACEY, J. S., LENNON, K. H. *Kreativita*. s. 47 – 63.

¹⁷ DACEY, J. S., LENNON, K. H. *Kreativita*. s. 64 .

¹⁸ Srov. DACEY, J. S., LENNON, K. H. *Kreativita*. s. 64- 77.

1.7.2 Psychologické faktory

Osobnostní rysy se zdají být také důležitými příčinami tvořivosti. Zkoumáním se došlo k závěru, že rysy jsou nepostradatelnou součástí tvůrčího procesu. Z výzkumů tvořivosti se uvádí, že tvořiví lidé jsou soustředění, nezávislí, dominantní, silní tahouni, berou na sebe riziko. Děti, které alespoň některé z těchto vlastností nemají, mají malou pravděpodobnost, že budou v dospělosti výrazně tvořivými lidmi.

Nejvíce významnými vlastnostmi, které se uvádějí, jako podstatné pro tvůrčí proces jsou: tolerance vůči dvojznačnosti, stimulační svoboda, funkční svoboda, flexibilita, ochota riskovat, preference zmatku, prodleva uspokojení, oproštění od stereotypu sexuální role, vytrvalost a odvaha.¹⁹

1.7.3 Biologické faktory

Lidské schopnosti jsou utvářeny v momentu početí. Děje se tak v mozkových buňkách – makroneuronech. Růst neuronů a hormony již určuje rané prostředí, ve kterém dítě vyrůstá. Nejpodstatnějším je období od jednoho roku do dvou let.

I tyto biologické faktory jsou tudíž ovlivňovány psychologickými a sociálními podmínkami a samy je ovlivňují.²⁰

1.8 Bariéry tvořivosti

Tvořivost a její projevy často narážejí na potíže, překážky. Rozlišujeme několik skupin bariér:

- 1) Bariéry vnímání – neschopnost vidět problém, identifikovat jej, odlišit jej od jeho pozadí či správně vymežit problémovou situaci.
- 2) Bariéry kultury a prostředí – postoje, předsudky, osvojené stereotypy, jednání podle sociálně-právních šablon, rituálů, zveličování mužské a ženské role apod.

---

¹⁹ Srov. DACEY, J. S., LENNON, K. H. *Kreativita*. s. 87-88.

²⁰ Srov. DACEY, J. S., LENNON, K. H. *Kreativita*. s. 165.

- 3) Emocionální bariéry – strach, napětí, obavy, stresové situace, které poznamenávají školní prostředí. Lhostejnost, nezájem o osudy žáků, citová uzavřenost a chlad.
- 4) Intelektové a výrazové bariéry – nedostatečná schopnost přesně a výstižně formulovat myšlenky, konkretizovat nápady, dokončovat a precizovat hypotézy a návrhy. Špatná dovednost ve vyhledávání a zpracovávání informací, v jejich zobecňování.²¹

„Četná výzkumná šetření podrobněji specifikovala ve výchovně-vzdělávací práci typicky školské překážky tvořivosti:

- *Orientace na úspěch*
- *Konformita se skupinou*
- *Zákaz otázek*
- *Zdůraznění role pohlaví*
- *Rozlišování práce a hry*
- *Přeferování konvergentních úloh*
- *Autoritářský režim*
- *Nízká tolerance vůči selhání*
- *Práce pod stálým časovým tlakem*
- *Nedostatek vnitřního řádu, sebekázně*
- *Přeferování tzv. usedlého učení*
- *Zanedbávání motivace.*²²

*„Uvedené překážky souznačnou brzdou v rozvoji kreativity. Současně je zřejmé, že je lze do značné míry minimalizovat nebo i zcela odstranit. Celkovým doporučením pro školu by mohl být závěr, že samostatná a tvořivá práce vyžaduje pohodu, důvěru, odstranění napětí a také dostatek času pro přemýšlení a prožívání.*²³

---

²¹ Srov. MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. s. 24.

²² MAŇÁK, J. *Nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. s. 26.

²³ MAŇÁK, J. *Nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. s. 26.

1.9 Vývoj tvořivosti u dětí

3 stádia:

- 1) Prekreativní (narození – 6 let) – charakteristické maximálním vlivem dědičnosti a vrozených dispozic, stimulací prostředí a motivací dětí pro výkon vlastních spontánních aktivit. Již zhruba od 18-24 měsíců lze identifikovat u dětí tvůrčí schopnosti, které se později projeví v senzomotorických, konstruktivních a napodobivých hrách. Tvořivá imaginace vrcholí kolem 4-4,5 roku. Poté následuje pokles vlivem tlaků prostředí.
- 2) Stádium správných odpovědí (6 – 9 let) – hrové aktivity reflektují novou situaci dítěte a to školu. V tomto období lze identifikovat děti dobře adaptované a děti nonkonformní. Do 3. třídy se tvořivost zvyšuje. Počátek 4. třídy mírný pokles tvořivosti.
- 3) Stádium kreativní aktivity (10 – 11 let) – druhý vzestup tvořivé aktivity po období adaptace na školní prostředí. V 5. A 6. Třídě nárůst tvořivých schopností, patrnější u děvčat. Tvořivost se plynule rozvíjí až do středoškolských let.²⁴

1.10 Tvořivý učitel

Tradiční nároky na učitelskou profesi (např. odborné znalosti, pedagogický takt apod.) již dnes nestačí. Učitel musí zvládat stále nové úkoly. Významným se stal např. požadavek psychické vyrovnanosti učitele, schopnost komunikace a pozitivní interakce, důraz je kladen také na učitelovo pojetí výuky a styl učitelovy výchovně-vzdělávací práce.²⁵

„O tvořivém učiteli se předpokládá, že je to současně učitel zdatný, který umí vést žáky k efektivním výsledkům. Kromě už zmíněných vlastností ho navíc

---

²⁴ Srov. TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*. s. 92-93.

²⁵ Srov. MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 90.

charakterizuje, že nepracuje tradičními autoritativními metodami, ale že hledá a objevuje vlastní kreativní postupy a techniky.“²⁶

Některými technikami tvořivých pedagogů jsou: podněcování učební aktivity žáků, zajišťování svobodného prostředí k práci, podpora myšlenkové flexibility žáků, povzbuzování žáků k sebehodnocení, zajišťování příležitostí k tvořivé práci, podporování žáků při překonávání neúspěchů apod. Mezi dalšími požadavky na tvořivého učitele jsou: respektování žákových otázek, ocenění nápadů a myšlenek, podpora v tvořivém myšlení, rozvoji fantazie, projevování důvěry a kladného vztahu k žákům a další.²⁷

„Kreativní chování učitele v mnohém závisí na jeho flexibilitě, na schopnosti vidět věci nově, z nezvyklého pohledu, na schopnosti nového definování a interpretace jevů.“²⁸

Učitelé by si měli uvědomovat, že tvořivé projevy dětí na ně kladou vysoké nároky. Přesto by měli být k tvořivým žákům vstřícní a neměli by odmítat jejich nápady, dotazy a aktivitu. Tvořivost potřebuje k svému projevu určitý volný čas, někdy i samotu, s čímž by měl učitel počítat při plánování a organizování výchovně vzdělávací práce. Podporovat tvořivost dětí neznamená zanedbávat racionální rozvoj žáka, proto musí učitelé umět integrovat rozmanité aktivity dětí, aby byl zajištěn jejich harmonický vývoj a aby měly dostatek podnětů pro individuální a svobodné rozhodování.²⁹

1.11 Umělecký talent

„Hlavními charakteristikami uměleckého talentu jsou schopnost jemné a citlivé analýzy a diferenciací emočních podnětů. Emotivita osob s tímto typem talentu se vyznačuje intenzivním prožíváním emocí a citů.“³⁰

---

²⁶ MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 91.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 91.

²⁸ MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. s. 91.

²⁹ Srov. tamtéž, s. 95.

³⁰ TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*. s. 90.

Dalšími typickými rysy jsou také dobrá schopnost empatie, citlivost, umělecké zájmy a záliby. Uvádějí se ještě dobré estetické cítění a vkus.

Umělecký talent je:

- a) Výtvarný, malířský, kreslířský
- b) Společenský takt (sociální inteligence)
- c) Psychomotorický a pohybový³¹

1.12 Kreativita a inteligence

„Vysoká inteligence ještě nepodmiňuje kreativitu. Kreativita však závisí na určitém stupni inteligence. Kreativita může být stavěna na roveň inteligence, nikoli jako protiklad, nýbrž jako doplnění a rozšíření pojmu inteligence.“³²

Výzkum dodává, že divergentní, kreativní myšlení vede ke stejným vědeckým výkonům jako konvergentní „intelligenční“ myšlení a také, že učitelé posuzují žáky téměř výhradně podle konvergentního myšlení a „kreativní“ žáci u nich nejsou příliš oblíbeni.

Inteligence umožňuje přizpůsobení naučených vědomostí různým situacím. Kreativita se nespokojí s přizpůsobením. Snaží se veškeré potenciály v souladu se situací uskutečnit.³³

„Vysoký IQ není predikcí pozdější kreativity. Mnohokrát bylo prokázáno, že pro kreativitu je vyšší inteligence (přes 120) méně významná než osobnostní a motivační faktory. Kreativní lidé se vyznačují spíše mimořádnou osobností než mimořádným IQ.“³⁴

---

³¹ Srov. TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*. s. 90-91.

³² LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. s. 35.

³³ Srov. tamtéž, s. 35 – 38.

³⁴ LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. s. 38.

1.13 Metody a postupy rozvoje tvořivosti

1.13.1 Klasické metody

„Nezbytným činitelem při vedení žáků k tvořivosti jsou výukové metody. Metodu vymezujeme jako koordinovaný systém vyučovacích inností učitele a učebních aktivit žáků sledující vytyčené výchovně-vzdělávací cíle.“³⁵

Do těchto metod patří:

a) Výukový rozhovor – impulsem ke zvědavému pátrání je problémová otázka, která vede žáky k aktivitě s cílem dosáhnout vysvětlující odpovědi. Z rozhovoru může vzniknout dialog, kladou-li otázky vzájemně oba účastníci rozhovoru. Účastní-li se více lidí než dva, může se z dialogu vyvinout diskuse.

b) Písemné elaboráty – jsou osvědčeny jako dobrý prostředek k samostatným projevům vlastních názorů a postojů, řešení úloh a problémů. Jejich zaměření na rozvoj tvořivosti předpokládá, že poskytnou dětem dostatek prostoru k sebevyjádření, samostatnému výkonu.

c) Dlouhodobé pozorování – je vhodnou příležitostí uplatňovat nápady a vlastní pracovní postupy, výcvik v soustavném vnímání jevů.

d) Výtvarné práce – poskytují pestrou paletu tvořivých aktivit, velmi dobře se jim daří v mladším školním věku dětí.³⁶

1.13.2 Aktivizující metody

„Jedná se o postupy, které navozují intenzivní součinnost žáků, které stavějí do popředí žákovskou aktivitu, ale počítají také s prostorem pro tvořivou činnost. Aktivizující metody většinou spočívají na bázi problémového přístupu a intenzivně využívají též interakčních vazeb mezi učitelem a žákem.“³⁷

a) Metody diskusní

---

³⁵ MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. s. 29.

³⁶ Srov. MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. s. 29-30.

³⁷ Tamtéž, s. 31.

- b) Metoda brainstormingu – založena na spontánním vytváření představ, myšlenek, nápadů.
- c) Situační metody – řeší se zde konkrétní problémy
- d) Inscenační metody – hraní rolí
- e) Didaktické hry – Tvořivá orientace her je dána tím, že výsledek není jednoznačně dán, ale utváří se v průběhu hry podle stavu a přípravy účastníků a také podle jejich zapojení do hry.³⁸

1.13.3 Kombinované postupy

- Skupinová výuka – rozvíjí kooperaci, samostatnost, aktivitu a odpovědnost žáků a tím vytváří předpoklady i pro tvořivé činnosti. Děje se tak protože žák se nachází v situaci, která vyžaduje jeho racionální rozhodování a intenzivní podílení se na dosahování dobrých výsledků.
- Projektová výuka – žáci řeší komplexní situace v životních souvislostech, realizují projekt od jeho plánování až po vytvoření produktu, nějakého konkrétního výsledku.³⁹

1.14 Co posiluje tvořivé vnímání a myšlení?

Pro děti je důležité, že posuzovatelem jejich děl je pedagog. Pro děti je to podstatné, neboť právě pedagog na základě svého hodnocení vytváří konkrétní obsah pojmů tvořivost a hodnota.⁴⁰

„Základem rozvoje tvořivého myšlení jsou úkoly, při kterých dítě může použít fantazii a imaginaci, podávat rozličné návrhy, uplatňovat nápady a nabízet řešení.“⁴¹

---

³⁸ Srov. MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. s. 31-32.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 33.

⁴⁰ Srov. ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. s. 92.

⁴¹ Tamtéž, s. 92.

Pro rozvoj pozornosti a vnímání dětí je důležité, aby se na věci okolo sebe dívaly netradičně. Musí se podporovat dětská zvědavost. Je nutné soustředit se na to, aby se dítě stávalo citlivějším k okolí, aby vnímalo neobyčejně (ne vše jako ukončené, uzavřené), spíše vnímat v pohybu, neuspořádaně, i problémově.⁴²

1.15 Hra a její důležitost

Tvořivou aktivitu děti vykazují v první řadě ve svých hrách. To vše souvisí s chápáním světa dítětem v určitém vývojovém období. Hra je náplní dětství a i v dospělosti má svůj význam. Je prostředkem poznávání, prožívání a přetváření.⁴³

Hra je pro dítě důležitou formou přípravy na budoucí životní situace. Ve hře jsou uloženy dosavadní získané životní zkušenosti individuálního života, vlastní zkušenosti a postřehy, odpozorované věci ze života dospělých. Bez představivosti, nápadu a odvahy nelze řešit stále vznikající situace.⁴⁴

„Hra předjímá obsahy, jejichž naléhavost se přihlásí až daleko později; forma je tu dřív než jakákoli zkušenost.“⁴⁵

„Také kreslení je svým způsobem hrou. Zprvu je to snad jen hra se vznikající stopou, později by se dalo přirovnat ke hře divadelní, k níž si ovšem vytváří dítě-dramatik i své srdce herce a rekvizity, scénáře a dialogy, zkrátka vše.“⁴⁶

---

⁴² Srov. ZELINOVÁ, Z. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. s. 93.

⁴³ Srov. HLAVSA, J. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. s. 23-30.

⁴⁴ Srov. UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. s. 103.

⁴⁵ Tamtéž, s. 103.

⁴⁶ Tamtéž, s. 103.

2. MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK

„Věk, který se dá vymezit jednak časově (přibližně od 6 do 10 let), jednak docházkou (1.- 4. ročník školní docházky).“⁴⁷

Období mladšího školního věku je dáno vstupem dítěte do školy, tedy zásadní životní změnou.

„Probíhá proces akulturace, přizpůsobování novému prostředí, osvojování nových sociálních rolí a specifických způsobů komunikace s učitelem a spolužáky. Školák má řadu povinností, jejichž plnění je sledováno a hodnoceno.“⁴⁸

2.1 Tělesný vývoj

Nápadný je růst do výšky, hlavně prodlužování dolních končetin. Vývoj kostry není dokončen. Dále se formuje páteř, dochází ke změnám ve tvaru lebky. Pokračuje osifikace kostí. Je nutné dbát na správné držení těla. Výrazným znakem tohoto období je vývoj trvalého chrupu. Orgány zvyšují svou výkonnost i objem. Nervová soustava snadno podléhá únavě, a tudíž dítě potřebuje dostatek odpočinku po duševní práci.

Dítě mladšího školního věku má velkou potřebu pohybu a jeho pohybová aktivita je velmi výrazná. Zlepšuje se pohybová koordinace, zejména jemná motorika ruky. Dětské pohyby jsou rychlejší, vytrvalejší, přesnější, rozmanitější.⁴⁹

2.2 Vývoj základních schopností a dovedností

V tomto období se zdokonaluje senzomotorická koordinace a motorika – obratnost, pohyblivost. Zlepšuje se i jemná motorika (psaní, kreslení, modelování apod.) Dítě má velkou potřebu pohybové aktivity.

---

⁴⁷ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. s. 126.

⁴⁸ HRÍCHOVÁ, M., NOVOTNÁ, L., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie pro učitele*. s. 50.

⁴⁹ Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. s. 111 – 120.

Hlavní činností v mladším školním věku je učení, ovlivňující všechny psychické funkce, které se zdokonalují. Probíhá také zdokonalování poznávacích procesů, výrazný je aspekt záměrnosti a uvědomělosti psychické činnosti (formuje se záměrná paměť a pozornost, uvědomělejší prožívání citů). Školák se stále více orientuje na realitu. Také kresba je od 7. roku výrazně realistická. Do 8. roku je to ještě naivní realismus, po 9. roku věku dítěte s rozvojem kritického myšlení, je to kritický realismus. Dítě se v kresbách snaží zachytit co nejvíce detailů. Představivost je v tomto časovém úseku velmi živá a intenzivní.⁵⁰

Ve školním období se zdokonalují řečové schopnosti a dovednosti. Děti si osvojují mnoho nových slov a pojmů. Slovní zásoba se během několika let zdvojnásobuje.

„Růst řeči jde souběžně s rozvojem myšlení, které je podle J.Piageta na úrovni konkrétních logických operací. Znamená to, že dítě je schopné chápat elementární příčinné vztahy a respektovat zákony logiky.“⁵¹

2.3 Socializace a emoční vývoj

Začlenění dítěte do společnosti postupuje výrazně vstupem do školy. Vzory, podle kterých se dítě učí vlastní způsoby chování, nejsou již pouze rodiče, ale přidávají se k nim i učitelé a spolužáci. Ve skupině spolužáků se dítě učí způsobům sociální reaktivity (pomoc slabším, spolupráce, soutěživost, soupeřivost), schopnostem sociálního porozumění, schopnosti volního sebeřízení či seberegulace.

Školní děti jsou si již dobře vědomy vlastních pocitů i emocí druhých lidí, vyjadřují své prožitky přiměřeným způsobem a jsou schopny své pocity regulovat a kontrolovat podle okamžité situace.

---

⁵⁰ Srov. HRÍCHOVÁ, M., NOVOTNÁ, L., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie pro učitele*. s. 50-51.

⁵¹ Tamtéž, s. 51.

Také morálka dítěte se formuje. Dítě již uznává určité jednání za správné či nesprávné, bez ohledu na názor dospělého. Ovšem teprve kolem 11 let většina dětí proniká do podstaty mravního hodnocení, když přihlíží i k motivům jednání.

Dítě si osvojuje určité sociální role, tj. očekávané vzorce chování. Ve škole si osvojuje novou roli školáka. Zvláště významné je pro život upevnění sexuálních rolí (mužské a ženské).⁵²

„Ve školním věku (zejména mezi 8. -10. rokem) tedy patrně vrcholí socializace směrem k přijímání „ženských a mužských dovedností“ – dívky v tomto věku značně inklinují k přijímání řady ženských domácích prací a jsou ještě spontánně motivovány k pomoci matce při těchto činnostech, podobně chlapci se nyní více než dříve zaměřují na pomoc otcům při tradičních mužských činnostech, častěji vykonávaných mimo interiér domácnosti.“⁵³

City se stávají trvalejšími. Vznikají nové citové kvality. Zdokonaluje se regulace citových reakcí. V tomto období převažuje radostná nálada a optimismus. U většiny dětí je to klidné období, bez afektů a bouřlivých projevů.⁵⁴

2.4 Hra

Hra je stále významnou činností školáka. Je složitější, reálnější. Ve hře ubývá fantastičnosti a magičnosti, jde hlavně o napodobení věrné skutečnosti. Oblíbeny jsou konstruktivní, pohybové i skupinové hry, hry se zvířaty a další.⁵⁵

---

⁵² Srov. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. s. 130-137.

⁵³ Tamtéž, s. 137.

⁵⁴ Srov. HRÍCHOVÁ, M., NOVOTNÁ, L., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie pro učitele*. s. 51.

⁵⁵ Srov. tamtéž, s. 51.

3. VÝTVARNÁ KREATIVITA

Výtvarná kreativita povzbuzuje tvůrčí představivost. Tvůrčí představivost je umění, které využívá pomyslného zobrazování k dosažení pozitivních směrů v našem životě.

Výtvarná kreativita zaujímá významnější postavení v našem životě, než si uvědomujeme. Lze ji uplatnit jednak při vnímání výtvarného umění, při jeho prožívání a jednak při jeho samotné tvorbě.

Umělecká tvorba je jako hra. Jejím prostřednictvím se uvolňuje přebytečná energie, dochází k rozpoutání hry představ, vzpomínek a citů. Při samotném tvoření se uplatňuje snění, volná hra představ, uspokojení z manuální práce. Je usměrňována duševní i tělesná činnost, která vede k hmotnému zpředmětnění představ.⁵⁶

3.1 Výtvarná výchova

J. Uždil uvádí 4 navzájem neoddělitelné hlavní úkoly výtvarné výchovy:

1) *vyučování základům zobrazování (kreslení, malování, modelování aj.), osvojení si základních pravidel této práce a metodických postupů, získání určitých dovedností a návyků, vybavení technickými znalostmi.*

2) *systematické rozvíjení vnímavosti, zrakové paměti, prostorové představivosti u dětí, výchova pozorovací schopnosti, což všechno samozřejmě velice úzce souvisí s předešlým úkolem.*

3) *výchova k tvořivosti zase velice úzce souvisí s ostatními úkoly.*

4) *rozvoj zájmu o výtvarné umění, výchova uměním.*⁵⁷

„Výtvarná výchova rozvíjí specifické složky osobnosti, orientované na vizuální vnímání, obraznost, vyjadřování a komunikaci. Univerzálnost řeči obrazu je

---

⁵⁶ Srov. KÖNIGOVÁ, K. *Tvořivost = kreativita*. s. 51-52.

⁵⁷ MATYSKOVÁ, V. *Didaktika výtvarné výchovy pro učitelství I. Stupně ZŠ*. s. 24-25.

*spojena s rozvojem obecné i specifické – výtvarně estetické – smyslové i citové senzibility, výtvarného myšlení a osobitého vyjadřování.*⁵⁸

Cíli předmětu je:

- Rozvoj citových a smyslových schopností vnímání, soustředěného pozorování, smyslové a citové senzibility, obohacování prožitků, pěstování představivosti, imaginace, fantazie
- Probouzení tvořivých osobitých reakcí na problémy
- Obohacování racionálně reflektovaných a citových vztahů k sobě samému, ostatním lidem a okolnímu světu, rozvoj pozitivního vztahu ke kulturním hodnotám současnosti i minulým hodnotám
- Rozvoj tolerance, porozumění, kritičnosti k projevům vlastním i jiných lidí, k projevům výtvarné kultury a umění
- Rozvoj výtvarných dovedností a schopností jako prostředků výtvarného vyjádření

Prostředky k naplnění cílů jsou hlavně: výtvarně estetické vnímání, reakce na podněty, hra, experimentace s výtvarnými prostředky, objevování možností, tvořivé řešení problémů prostřednictvím výtvarně výrazových prostředků, objevování výtvarných hodnot a kvalit v přírodě, kultuře a umění, chápání, osvojování výtvarně znakových systémů.⁵⁹

3.2 Předpoklady pro úspěšnost žáka ve výtvarné výchově:

- a) **Dispozice:** výtvarné (vlohy, nadání, talent), estetické, obecné psychologické, dědičné, vrozené i získané učením
- b) **Faktory vnitřní a vnější:** ovlivnily dítě ve vývoji (hlavně rodina a škola), ovlivňují dítě aktuálně při plnění výtvarného úkolu (nejvýznamnější vliv má zkušenost a motivovanost dítěte).⁶⁰

---

⁵⁸ HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I.* s. 32.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 32.

⁶⁰ Srov. HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I.* s. 42.

3.3 Dětský výtvarný projev

Kreslení je pro dítě hrou. Výsledkem je relativně „trvalý“ produkt, vyzývající k další hře.

„Podle některých domněnek je pro dítě kresba obrázkovou řečí, pomocí níž vypráví o dojmech, jimiž je přeplněno a které ho tedy v jistém smyslu zatěžují.“⁶¹

Dalšími názory je např. že vlastní smysl kresby spočívá v autostylizaci – zpředmětnění vlastního já, či že základem kresby je potřeba napodobit.

Začátky kreslení souvisejí s vývojem dítěte a hlásí se jimi všechno zdravé a přirozené, co v člověku je.

3.4 Předmět dětského kreslení

Dítě je hlavně antropocentrické, tedy středem jeho zájmu je člověk a teprve potom ostatní věci.

„Nejčastější dětské kresby, pokud už mají věcný obsah a vznikly vědomě, zobrazují zpravidla jen izolované představy: člověka, dům, auto, květinu. Jakékoliv spojení představ, které naznačuje jejich vzájemný vztah, znamená už velký duševní výkon.“⁶²

Člověk vede. S člověkem pomalu proniká do dětských kreseb i jeho prostředí: dům, stromy, dopravní prostředky, zvířata a užitečné věci jako např. nábytek. V dětských kresbách se často objevuje sluníčko. Znamená v dětském obrázku určení času, zároveň označuje i oblohu. Náměty dětské kresby z části ovlivňuje virtuální realita. V první řadě televize. Jsou to také ale příhody, výlety, zážitky.⁶³

3.5 Výtvarná výchova v mladším školním věku

Cílem je estetické osvojování přírody, světa věcí a člověka prostřednictvím výtvarných prací dětí a výtvarného umění.

---

⁶¹ UŽDIL, J. Čáry, klikyháky, paňáci a auta. s. 16.

⁶² UŽDIL, J. Čáry, klikyháky, paňáci a auta. s. 20.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 20 – 21.

„Tvořivými výtvarnými činnostmi i vnímáním a prožíváním uměleckých děl, která se stávají součástí vnitřního světa žáků, se kultivuje estetická citlivost, rozvíjí se tvořivá fantazie i citová a intelektuální stránka, harmonizuje a integruje se osobnost dítěte. Výtvarné činnosti, při nichž se uplatňují a rozvíjejí tvořivé sklony, podněcují a uspokojují potřebu žáků vyjadřovat vlastní postoj k lidem a věcem.“⁶⁴

3.6 Výtvarný projev v mladším školním věku:

- miluje barevnost, je hravý, spontánní, sebejistý a plný nápadů
- napodobování optické podoby zobrazovaných objektů
- popisný symbolismus (5 – 6 let): lidská postava víceméně přesná, charakteristické tvary ale hrubé.
- popisný realismus (7 – 8 let): kresby dosud spíše logické než vizuální, dítě kreslí to, co ví, nikoliv to, co vidí. Pokouší se nakreslit vše, co ho na objektu zajímá. Objevují se pokusy o tvář z profilu. Roste zájem o dekorativní podrobnosti.
- vizuální realismus (9 – 10 let): přechod ze stadia kreslení z paměti a podle představy do stadia kreslení podle přírody. Má dvě fáze:
  - a) Dvojrozměrná – kresba jen v obrysu
  - b) Trojrozměrná – pokusy o znázornění hmotnosti, i překrývání a perspektiva, mohou být i pokusy o stínování.⁶⁵

Kolem 11. roku nastává vývoj abstraktního myšlení, ve výtvarném projevu tomuto odpovídá tzv. krize výtvarného projevu.

Z vývojových stádií výtvarného projevu mladšímu školnímu věku odpovídá obrat k napodobování optické podoby v období konkrétních situací. Přibližně v 7.

---

⁶⁴ MATYSKOVÁ, V. *Didaktika výtvarné výchovy pro učitelství I. Stupně ZŠ.* s. 72.

⁶⁵ Srov. HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I.* s. 69.

roce dítěte se výtvarný projev dítěte mění v důsledku nastávajících změn struktury dětského myšlení.⁶⁶

„Operační činnost je vázána na konkrétní obsah a názornou představu. Nástup myšlení jako operací v konkrétních činnostech se projevuje např. u figur snahou vytvořit sugestivnější situace, jejich nové konfigurace a členění, zachytit pohyb. Toto období bývá nazýváno vizuálním realismem. Jeho závěr je již přípravnou fází následujícího období – puberty.“⁶⁷

3.7 Zásady rozvíjení tvořivosti žáků ve výtvarné výchově

- 1) Rozvíjení motivace dětí k tvořivé činnosti. Vnitřní motivace vede žáky k vytvoření optimálního vztahu k výtvarné činnosti.
- 2) Rozvíjení vůle a vytrvalosti v práci – aby děti práci dokončily, rozvoj sebedůvěry a odvahy dětí
- 3) Volba cílů a metod – tvořivé metody a formy práce (např. práce ve skupinách)
- 4) Stimulující atmosféra ve třídě
- 5) Rozvíjení hodnotícího myšlení – možnost využít netradiční organizace vyučování
- 6) Hodnocení produktu výtvarné činnosti – hodnotit originalitu, tvořivý přístup, úprava, čistota, hodnocení dětmi apod.⁶⁸

Cílem působení na dítě není však jen jeho výtvarný rozvoj, ale rozvoj celé jeho osobnosti, všech duševních funkcí, neznamená poučování a upozorňování, ale je zahrnuto v celé výchovné atmosféře, obklopující dítě.⁶⁹

---

⁶⁶ Srov. HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. *Didaktika výtvarné výchovy I.* s. 54-61.

⁶⁷ Tamtéž, s. 60.

⁶⁸ Srov. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* s. 179-180.

⁶⁹ Srov. UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta.* s. 83.

4. VOLNÝ ČAS

Volný čas je doba, kdy si můžeme svobodně vybrat určité činnosti, které děláme dobrovolně a rádi, přinášející nám pocit uspokojení a uvolnění. Můžeme ho chápat i jako opak doby nutné práce a povinností a doby k reprodukci sil.⁷⁰

„ Pod pojem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka (jídlo, spánek, hygiena, zdravotní péče).“⁷¹

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže je, že z výchovných důvodů je nutno jeho pedagogické ovlivňování. Děti nemají dostatek zkušeností, neorientují se ve všech oblastech zájmových činností, a tak potřebují citlivé vedení. Aby toto vedení bylo účinné, mělo by být nenásilné, nabízené činnosti by měly být pestré a přitažlivé, účast dobrovolná. Jak bude volný čas ovlivňován, závisí hlavně na věku dětí, mentální i sociální vyspělosti a na charakteru rodinné výchovy dětí.

Děti tráví svůj volný čas v různém prostředí. Může to být doma, ve škole, v různých organizacích a institucích. Spousta dětí tráví volné chvíle na ulici, venku, často bez dohledu dospělých či kohokoli jiného. Tímto je však výchova dětí ohrožena a často je ohrožena i jejich bezpečnost. Děti mají volného času relativně hodně, proto bychom měli mít my i společnost zájem na tom, jak děti

---

⁷⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 13.

⁷¹ Tamtéž, s. 13.

volný čas tráví, neboť kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam.⁷²

Způsob využití volného času poukazuje na náš životní styl. Je důležitou hodnotou, každý člověk mu však přisuzuje jiný význam.⁷³

„Optimálním stavem je uvést do rovnováhy sféru povinností a sféru volného času. Na utváření životního stylu, tedy i na způsobu hospodaření s volným časem se velmi významně podílí rodina. Jedním z cílů výchovy je naučit člověka rozumně využívat volného času, formovat jeho zájmy, podporovat centrální, hluboký, celoživotní zájem.“⁷⁴

4.1 Výchova mimo vyučování

Výchova mimo vyučování probíhá mimo povinnou školní výuku, mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajišťována a uskutečňuje se převážně ve volném čase.

Plní funkci výchovnou, vzdělávací, zdravotní a sociální. Funkce *výchovná a vzdělávací* je orientována na rozvíjení schopností dětí, usměrňování, kultivaci a uspokojování jejich potřeb a zájmů, formování žádoucích postojů a morálních vlastností. *Zdravotní funkce* přispívá k usměrňování režimu dne tak, aby pomáhal vytvářet zdravý životní styl dětí. Velký význam má podněcování a poskytování příležitostí k vydatnému pohybu na čerstvém vzduchu. *Sociální funkce* utváří žádoucí sociální vztahy, přispívá i k nábítku komunikativních dovedností, rozvoji sociálních kompetencí a seznamuje s pravidly společenského chování.

Výchova mimo vyučování má také důležitou *preventivní funkci*. A to v prevenci sociálně-patologických jevů u dětí jako jsou: drogová závislost, kouření, kriminalita a delikvence, virtuální drogy, záškoláctví, šikanování, vandalismus a jiné formy násilí, rasismus, intolerance a další.⁷⁵

---

⁷² Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 13-14.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 32.

⁷⁴ Tamtéž, s. 32.

⁷⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 37-42.

4.2 Výchova mimo vyučování a mladší školní věk

U dětí mladšího školního věku, výchovu mimo vyučování zajišťuje v první řadě školní družina. *Školní družiny* se zaměřují právě na práci s dětmi 1. Stupně základní školy. Kromě výchovné a zdravotní funkce plní sociální poslání, neboť zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče ještě v zaměstnání. Vzhledem k věkovým zvláštostem dětí mladšího školního věku, se výchova orientuje na velmi pestrou strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Školní družina může organizovat zájmovou činnost v kroužcích, a to i pro ostatní zájemce za úplatu.

Dalšími volnočasovými zařízeními jsou: domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností, základní umělecké školy, jazykové školy.

4.3 Výtvarné zájmové činnosti

Výtvarné činnosti se řadí do skupiny tzv. zájmových činností estetickovýchovných.

„Pro estetickovýchovnou zájmovou činnost jsou významné všechny aktivity, ve kterých se uplatňuje estetický vztah ke skutečnosti – kulturní akce, různé typy vycházek, přehlídky činností apod. Zvláště významné jsou vlastní tvořivé aktivity. Tyto činnosti přinášejí nové a emocionálně cenné zážitky a stávají se i silným motivačním prvkem.“⁷⁶

Výtvarné zájmové činnosti zahrnují:

- využití různých výtvarných technik (malba, kresba, modelování), výtvarné osvojování skutečnosti
- práce s výtvarnými prostředky – dekorativní práce, výtvarné práce v materiálu, hry s barvou
- poznávání a chápání výtvarného umění – např. návštěvy výstav
- aplikace estetických a dalších požadavků na životní prostředí⁷⁷

---

⁷⁶ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 96.

⁷⁷ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 96.

4.4 Funkce zájmové činnosti v mladším školním věku

V tomto vývojovém období ještě nejsou zájmy rozlišeny, je proto nutné předkládat dětem na výběr činnosti, kde se mění jejich obsah a prostředí, ve kterém probíhají.⁷⁸

„V mladším školním věku využíváme dychtivosti dětí po všem novém, chuti a nadšení, které jsou pro tento věk typické. Mladší školní věk objevuje různé zájmové oblasti, zkouší je, zpravidla jsou jeho zájmy krátkodobé. Tomu se přizpůsobuje i náplň nabízených zájmových útvarů, které mají mít činnost pestrou s širším záběrem různých aktivit. Zájmovou činnost usměrňujeme na obecně zaměřené okruhy činnosti, abychom dětem umožnili orientaci v hlavních zájmových oblastech. S postupujícím věkem se zájmy prohlubují, specializují.“⁷⁹

---

⁷⁸ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 96-97.

⁷⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 97.

5. PRAKTICKÁ ČÁST

5.1 Úvod

V praktické části práce pracuji s dětmi ve školní družině. V této školní družině jsem vykonávala třítydenní praxi, děti jsem již částečně znala, což bylo pro mne důležitým. Pokud totiž děti znám, budu snáze vidět, zda měla práce svůj přínos, zda děti bavila, zaujala. Jako téma, a zároveň motivační prvek jsem si vybrala knihu Jeana De La Fontaina – Bajky. Výtvarné činnosti vždy uvádím některým z příběhů. Snažila jsem se dětem předat zábavnou formou poznání bajek, výtvarných technik, hlavně jsem se ale orientovala na lidské vlastnosti, mezilidské vztahy, ponaučení se z činů svých i druhých lidí, kooperaci, spolupráci dětí, rozvoj komunikace.

Cíl: Mým cílem bylo v první řadě odprostit děti od určitého druhu školní práce. Děti jsou většinou zvyklé pracovat podle předlohy, vzoru. Spousta dětí kopíruje práci od ostatních, protože neví, jak mají věc nakreslit. Chtěla jsem, aby děti pracovaly dle své fantazie, měly prostor pro vyjádření se. Dalším cílem byla zlepšení komunikace dětí, aby se naučily spolupracovat a domluvit se na prováděné práci. Dalším cílem bylo prohloubit u dětí zájem a vztah k literatuře, neboť právě v dnešní době počítačů a televize pokládám zájem o knihy u dětí za velmi důležitý.

5.2 Výtvarně tvořivé činnosti

5.2.1 Jelen a jeho parohy

Úkol: výtvarně znázornit, co je pro dítě důležité, podstatné. Co by nechtělo ztratit. (věc, pocity, vlastnost, zážitek apod.)

Technika: voskové pastely, vodové barvy

Cíl: Uvědomit si podstatné věci ve svém životě, výtvarně je zpracovat dle své fantazie

Průběh činnosti: Přečtení příběhu. Povídání s dětmi o bajce, pak o věcech pro děti důležitých a proč by zrovna bez těchto věcí nemohly být. Vlastní samostatná práce dětí. Zhodnocení.

5.2.2 Městská myš a polní myš

Úkol: výtvarně znázornit život ve městě a život na vesnici, výhody a nevýhody každého z nich. Spolupráce dětí.

Technika: Vodové barvy, pastely

Průběh činnosti: Přečtení bajky, rozhovor s dětmi o příběhu, o tom, kde děti bydlí, jaké jsou podle nich klady a zápory života na vesnici a ve městě. Rozdělení dětí do dvou skupin. Samostatná práce dětí ve skupinách. Zhodnocení činnosti – proč nakreslily děti věci právě takto apod.

5.2.3 Vlk a pes

Úkol: Výtvarně znázornit, jak podle dětí vypadá „svoboda“, jak si ji představují.

Technika: Olejové pastely, křídly

Cíl: přiblížit dětem pojem „svoboda“, její důležitost pro člověka a nejen pro něj

Průběh činnosti: Přečtení bajky „Vlk a pes“, povídání s dětmi o příběhu a jeho hlavním tématu – svobodě. Necháme děti říkat názory na svobodu. Zmíníme důležitost svobody pro lidi, můžeme zmínit problematiku trestu odnětí svobody (upravíme tak, aby to bylo pro děti snadno pochopitelné). Dále se bavíme o tématech jako např. svoboda slova, právo na vlastní názor, nikdo nemá právo nás někde držet zavřené apod.

Děti pracují samostatně. Po ukončení práce si společně s dětmi o výtvorech povídáme.

5.2.4 O pávu, který si stěžoval bohyni

Úkol: Výtvarně znázornit páva, nějakým netradičním způsobem

Technika: Kresba, malba, koláž (práce s různými materiály – papír, textil, vlna, knoflíky apod.)

Cíl: Prohloubit spolupráci dětí ve skupině, naučit děti technice koláže, povídání s dětmi o tom, že si člověk má vážit toho, co má

Průběh činnosti: Přečtení bajky, povídání o obsahu příběhu. Rozdělení dětí do skupin. Vysvětlit dětem průběh činnosti, seznámit je s technikou koláže. Příprava materiálů. Započetí práce. Po skončení práce si děti páva mohou pojmenovat a říci o něm něco ostatním.

5.3 Reflexe:

Ve školní družině jsem se setkala většinou částí dětí, které neumějí pracovat na základě své vlastní fantazie, představ. Jsou zvyklé pracovat podle předlohy, vzoru. Většina výtvarných prací, které jsem shlédla, byly téměř stejné. Lišily se pouze minimálně. Výtvarná práce ve školní družině se zaměřuje na rychlé výrobky, ladné pro oko hlavně rodičům. Od paní vychovatelky jsem se dozvěděla, že je to kvůli rodičům, kteří chtějí vidět nějaké výsledky činností jejich dětí.

Podle mne není tak podstatný výtvar, sám o sobě. Spíš je důležitá dětská práce, práce podle fantazie, volnost projevu, dostatek času na práci, aby dítě mohlo nakreslit věc podle své představy a vlastního úsudku. Proč by děti měly kopírovat práci někoho jiného?

Dalším mým významným postřehem je také to, že spoustu dětí výtvarná činnost v družině nebaví. Chybí dostatečná motivace dětí. Děti pak u práce zlobí, nechtějí ji dělat, vymlouvají se, že to neumí apod. Toto mi přišlo líto, neboť hlavní je, aby dítě mělo z práce radost a potěšení, aby bylo pro činnost zaujato. Kam se ztrácí „jiskra“ v dětských očích, v zápalu činnosti?

5.4 Výsledky činností

Když jsem přišla za paní vychovatelkou s návrhem výtvarných činností pro děti v rámci mé bakalářské práce, setkala jsem se s jejím údivem. Na většinu činností mi pověděla, že tohle mi děti nenakreslí, že to neumí, nejsou schopny nakreslit něco dle své fantazie. Tento názor mne velice překvapil.

Po prvních dvou výtvarných aktivitách jsem byla částečně smutná. Ověřila se jedna z mých domněnek. Děti opravdu zprvu koukaly zmateně. Často se totiž nesetkávají s tím, že by jim někdo řekl, ať něco nakreslí podle své hlavy a fantazie.

Hodně dětí nevědělo, co má kreslit. Objevily se také asi čtyři obrázky, které vypadaly, jako by je někdo obkreslil.

Při druhé aktivitě jsem již viděla malý pokrok. Když děti viděly, že jim opravdu žádný předkreslený vzor nedám, začaly pracovat samostatně. Bylo vidět, že je práce baví. A to bylo pro mě největším úspěchem.

Za splněné cíle pokládám to, že práce děti bavila, po pár neúspěšných pracích se částečně naučily si při práci pomáhat, domluvit se mezi sebou bez hádek, spolupracovat. Na některých artefaktech bylo vidět, že výtvar je čistě fantazijní, a to byl smysl práce.

ZÁVĚR

Není pochyb, že tvořivost je velmi důležitou věcí v životě každého z nás. Tvořivost rozvíjí celou naši osobnost. Je tedy žádoucí ovlivňovat rozvoj tvořivosti již od dětství. V dětství je největší prostor právě pro práci s tvořivostí. Děti přímo vyzařují fantazii, představivost, nestydí se říci, co si právě myslí, dětská spontánnost je věc, se kterou se v této oblasti dá velmi dobře pracovat. Jak by tedy měl pedagog působit na děti?

Ano, mimo rodinného prostředí z většinové části působí právě pedagog. Na prvním stupni ZŠ je učitel s dětmi velkou část dne. Působit na tvořivost dětí, může jak prostřednictvím školních předmětů, tak v mimoškolní činnosti. Jak jsem se sama v rámci praxe přesvědčila, dnešní základní školy nabízejí mnoho kroužků a zájmových činností. Např. ve školních družinách je běžná docházka do těchto kroužků. A právě zájmovými činnostmi, které si dítě vybírá samo, dle jeho zájmu a oblíbenosti, je působení na tvořivost žádoucí a dost dobře možné.

Podle mého názoru se s tvořivostí dá nejlépe pracovat ve výtvarné výchově, výtvarných kroužcích. Ve výtvarné výchově se dítě učí nejen pracovat různými výtvarnými technikami, ale hlavně pracovat se svou fantazií. Zde může dítě popustit uzdu své tvořivosti, a tak by to mělo být.

Bohužel se ve školách stále více setkáváme se zábrany pro rozvoj tvořivé osobnosti. Sama jsem se setkala s tím, že děti jsou navyklé pracovat podle předkreslených vzorů, šablon, předloh. Tato práce ale tvořivost dětí ubíjí. Děti stále více a více nevědí co kreslit, jak kreslit. Děti si zvykají na kreslení podle vzorů, pak toto vyžadují a neumí bez toho pracovat. Už vůbec pracovat samostatně, bez pomoci druhých.

Pokládám za důležité, postupné zlepšování pedagogického přístupu. V první řadě by měl být tvořivý učitel, a tímto ovlivňovat pozitivně i dětskou tvořivost. Učitel by měl dát prostor dětské fantazii, učit děti samostatné práci, dle vlastní hlavy a jen z povzdálí napomáhat v tvůrčím procesu.

V praktické části práce jsem nejdříve zažila částečné zklamání. Po první výtvarné činnosti mé nadšení trochu pokleslo, neboť jak jsem již zmínila

v předchozích větách, děti samy téměř nedovedly nic vytvořit. Byla jsem zprvu bezradná. Rozhodla jsem se ale neustoupit a dětem žádný vzor ani předlohu neposkytnout. Děti jsem jen postrčila k možnostem tvorby. Chtěla jsem od nich hlavně práci čistě podle jejich fantazie. Neobkreslené věci. Byla jsem velmi ráda, když většina dětí nakonec, zprvu zdánlivě banální úkol splnila. Při dalších výtvarných aktivitách se děti chovaly jinak. Na tvůrčí činnost se těšily a bylo vidět, jak je práce baví.

Cíl mé práce se naplnil hlavně v tom, že jsem částečně děti zbavila stereotypního druhu tvorby ve školní družině. Myslím, že u většinové části dětí, byly vidět malé stopy zlepšení v domluvě a spolupráci se spolužáky. Také práce s literaturou jakožto motivačním prvkem byla úspěšná. S dětmi se velmi dobře spolupracovalo, měly zájem o příběhy a živě odpovídaly na otázky, týkající se textu. Radost z činnosti a dětský smích byl pro mě mým osobním splněným cílem.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

BEAN, R., *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9.

ČÁP, J. *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha, Karolinum, 1997. ISBN 80-7066-534-3.

DACEY, J. S., LENNON, K. H. *Kreativita*. Praha: Grada Publishing, 2000. ISBN 80-7169-903-9.

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P., *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2005. ISBN 80-7290-237-7.

HLAVSA, J. a kol. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN, 1986. ISBN neuvedeno.

HŘÍCHOVÁ, M., NOVOTNÁ, L., MIŇHOVÁ, J. *Vývojová psychologie pro učitele*. 2. Vyd. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2000. ISBN 80-7082-626-6.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 2. Aktualiz. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

KÖNIGOVÁ, M. *Tvořivost = kreativita*. 2. Vyd. Praha: Univerzita Karlova, 1999. ISBN 80-85899-71-X.

LA FONTAINE, J. *Bajky*. Říčany u Prahy: Junior, 2001. ISBN 80-7267-045-X.

LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. Praha: Akropolis, 2007. ISBN 978-80-86903-48-4.

LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X.

MAŇÁK, J. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. ISBN 80-210-1880-1.

MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-002-6.

MATYSKOVÁ, V. *Didaktika výtvarné výchovy pro učitelství 1. Stupně ZŠ I*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1984. ISBN neuvedeno.

NĚMEC, J. *S hrou na cestě za tvořivostí*. Brno: Paido, 2004, ISBN 80-7315-014-X.

PÁVKOVÁ, J., HÁJEK, B., HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času*. 3. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

TELCOVÁ, J. *Úvod do pedagogické psychologie*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky r. s., 2002. ISBN 80-8656-13-X.

UŽDIL, J. *Čáry, klikyháky, paňáci a auta: výtvarný projev a psychický život dítěte*. 5. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-599-7.

ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-197-6.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. – Jelen a jeho parohy

Obr. 1 Děti při práci

Obr. 2 Děti při práci

Obr. 3 Medvídek

Obr. 4 Play-station

Příloha II. – Městská myš a polní myš

Obr. 5 Život ve městě

Obr. 6 Život na venkově

Příloha III. – Lev a pes

Obr. 7 Děti při práci

Obr. 8 Svoboda (Tomáš)

Obr. 9 Svoboda (Lukáš)

Obr. 10 Svoboda (Honzík)

Příloha IV. – O pávu, který si stěžoval bohyni

Obr. 11 Páv (Anička, David)

Obr. 12 Páv (Deniska, Pavlínka)

Obr. 13 Páv (Vojta, David)

Obr. 14 Páv (Vojta, Petr)

PŘÍLOHY

Příloha I. – Jelen a jeho parohy

Obr. 1 – Děti při práci

Obr. 2 – Děti při práci

Obr. 3 - Medvídek

Obr. 4 – Play - station

Příloha II. – Městská myš a polní myš

Obr. 5 – Život ve městě

Obr. 6 – Život na venkově

Příloha III. – Lev a pes

Obr. 7 – Děti při práci

Obr. 8 – Svoboda (Tomáš)

Obr. 9 – Svoboda (Lukáš)

Obr. 10 – Svoboda (Honzík)

Příloha IV. – O pávu, který si stěžoval bohyni

Obr. 11 – Páv (Anička, David)

Obr. 12 – Páv (Deniska, Pavlínka)

Obr. 13 – Páv (Vojta, Matěj)

Obr. 14 – Páv (Vojta, Petr)

ABSTRAKT

MACHÝČKOVÁ, V. *Rozvoj výtvarné tvořivosti dětí mladšího školního věku v pedagogice volného času s využitím mezioborových přesahů (literatura)*. České Budějovice, 2009. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce I. Kovářová.

Klíčová slova: tvořivost, rozvoj tvořivosti, mladší školní věk, volný čas, mimoškolní výchova, výtvarná výchova, dětský výtvarný projev

Práce se zabývá tvořivostí dětí mladšího školního věku a možnostmi rozvoje tvořivých schopností dětí.

Teoretická část charakterizuje tvořivost, její druhy, faktory, úrovně. Popisuje tvořivý proces a produkt, bariéry tvořivosti, zabývá se tím, zda je možno tvořivost rozvíjet a zmiňuje také důležitost tvořivosti učitelů. Charakterizuje vývoj tvořivosti u dětí, zabývá se otázkou uměleckého talentu a možnou souvislostí tvořivosti s inteligencí. Dále vymezuje specifika mladšího školního věku, výtvarnou tvořivost, cíle a úkoly výtvarné výchovy, zvláštnosti dětského výtvarného projevu. Popisuje volný čas, zařízení volného času, zaměřuje se na zájmové činnosti výtvarné.

Praktická část je orientována na výtvarný projev dětí mladšího školního věku, tvořivou výtvarnou činnost s dětmi. Práce proběhla s dětmi ve školní družině. Tématy byly zejména lidské vlastnosti, chování, mezilidské vztahy, ponaučení se z činů svých i z činů druhých lidí. Činnosti byly motivovány La Fontainovým dílem „Bajky“.

ABSTRACT

The Development of Art Creativity in Younger-school-age Children in Pedagogy of Free Time in Respect to Interdisciplinary Interferences (Literature).

Key words: kreativitiy, development of kreativitiy, younger school age, free time, out-of school education, creative education, child's creative expression

This work is focused on creativity at kids of younger school age and possibilities of creative abilities development.

Theoretical part is defining creativity, it's kinds, factors and levels. Describes creative process and product, barriers of creativity, is engaged in possible development and talks about importance of teachers's creativity. Defines kids creativity development, and talks about artistic aptitude and possible connection between intelligence and kreativitiy. Also describes younger school aged kids specifics, artistic kreativitiy, goals and assignments of artistic education, specialities in kids artistic work. Describes free time, free time facilities and focuses on special-interest artistic work.

Practical part is more focused on artistic work at younger school aged kids and creative artistic work with kids. This was done with kids at after school facility for younger school aged kids. Subjects were personal characteristics, behavior, interpersonal relationship, lesson from own acts and acts of the others. Motivated by La Fontaine's Bajka.